

Atlas over danske saltvandsfisk

Europæisk dværgkutling

Lebetus guilleti (Le Danois, 1913)

Af Henrik Carl

Dværgkutlinger (konserverede) fra 1912 og 1926. © Henrik Carl.

Projektet er finansieret af Aage V. Jensen Naturfond

AAGE V. JENSENS FONDE

Alle rettigheder forbeholdes. Det er tilladt at gengive korte stykker af teksten med tydelig kildehenvisning. Teksten bedes citeret således: Carl, H. 2019. Europæisk dværgkutling. I: Carl, H. & Møller, P.R. (red.). Atlas over danske saltvandsfisk. Statens Naturhistoriske Museum. Online-udgivelse, december 2019.

STATENS NATURHISTORISKE MUSEUM
KØBENHAVNS UNIVERSITET

Systematik og navngivning

Den europæiske dværgkutling tilhører som alle vore hjemmehørende kutlinger underfamilien Gobiinae, der rummer ca. 1.240 arter (Eschmeyer & Fong 2019). Slægten *Lebetus* omfatter to arter, der begge findes i danske farvande. Foruden dværgkutlingen, drejer det sig om ulkekutlingen, *Lebetus scorpioides*. De to arter har længe været forvekslet, og først fra 1971 har man kunnet skelne dem fra hinanden med sikkerhed (Miller 1971).

Det officielle danske navn er europæisk dværgkutling, men i de fleste sammenhænge kaldes den blot dværgkutling (Carl et al. 2004). Dette er også det navn, der vil blive brugt i den følgende beskrivelse. Det videnskabelige slægtsnavn *Lebetus* betyder kedelformet, og det hentyder til bugfinneskålens form. Artsnavnet *guilleti* er opkaldt efter kunstneren P. Guillet (Kullander & Delling 2012)

Udseende og kendetegn

Kroppen er lav og lettere sammentrykt. Haleroden er forholdsvis høj. Øjnene er store og sidder højt på hovedet. Hovedporesystemet er kun svagt udviklet. Skællene er store, og der er 24-27 i en linje langs sidens midte. Der er ingen skæl i nakken foran forreste rygfinne og også brystet er uden skæl (Kullander & Delling 2012). Der er ingen tydelig sidelinje. Tænderne sidder i flere rækker i både over- og underkæbe.

De to rygfinner sidder helt tæt sammen ved basis og er af nogenlunde samme højde og med en afrundet yderkant. Halefinnen har en afrundet bagkant. Bugfinnerne er sammenvoksede, men mangler hudfolden forrest, så de danner ikke en tragt som hos de fleste andre af vore kutlinger. Bugfinnerne er forholdsvis lange og når til gattet.

Farven er meget anderledes end hos vore øvrige kutlinger med undtagelse af ulkekutlingen. Hannens hoved er gråt, mens hunnens er brunt. Kroppen har et bredt hvidligt bånd under den forreste rygfinne (med orange tværstriber hos hannen) og et brunligt under den bageste rygfinne. Den forreste del af haleroden omsluttet af et hvidligt bånd, mens den bageste del har et skråt brunt bånd, der er bredere forneden end foroven. Halefinnen er upigmenteret og brystfinnen er hvidlig i den inderste halvdel og røgfarget i den yderste. I overgangen mellem de to områder er den mørkt pigmenteret. Forreste rygfinne hos hannen er grå med gule eller orange tværbånd og en hvid kant, mens hunnens er lysegrå med en grønlig plet bagest. Hannens bageste rygfinne har seks gule og orange tværbånd og en mørk finnekant. Hunnens bageste rygfinne er med brunlige tværstriber (Kullander & Delling 2012). Gat- og bugfinner er ofte mørkt pigmenterede.

Dværgkutlingen er Danmarks mindste fiskeart. I litteraturen angives det, at den kan blive op til 2,4 cm. De to danske eksemplarer måler henholdsvis 1,5 og 1,7 cm.

Forvekslingsmuligheder

Den lille maksimalstørrelse forhindrer forveksling med voksne eksemplarer af alle andre danske kutlinger med undtagelse af ulkekutling. Der er til gengæld stor risiko for forveksling med yngel af de øvrige kutlinger. Dværgkutlingen kan dog kendes fra de fleste arter ved, at den mangler hudfolden over den forreste del af de sammenvoksede bugfinner. Også farven adskiller sig tydeligt, idet ingen andre af vore kutlinger med undtagelse af ulkekutlingen har et bredt, hvidligt bånd omkring haleroden. Størst er således risikoen for forveksling med ulkekutlingen, der ligesom dværgkutlingen mangler hudfolden over forreste del af bugfinnerne. Begge de danske eksemplarer af dværgkutling blev således i første omgang bestemt som ulkekutlinger. De to arter adskilles bl.a. på, at dværgkutlingen kun har 4-6 grenede gatfinnestråler, mens ulkekutlingen har 7-8 (forrest findes en ugrenet pigfinnestråle). Desuden er den forreste rygfinne af samme højde som den bageste hos dværgkutlingen, mens den er noget højere end den bageste hos ulkekutlingen. Endelig har dværgkutlingen 25-26 ryghvirvler, mens ulkekutlingen har 27-29 (Miller 1986).

Udbredelse

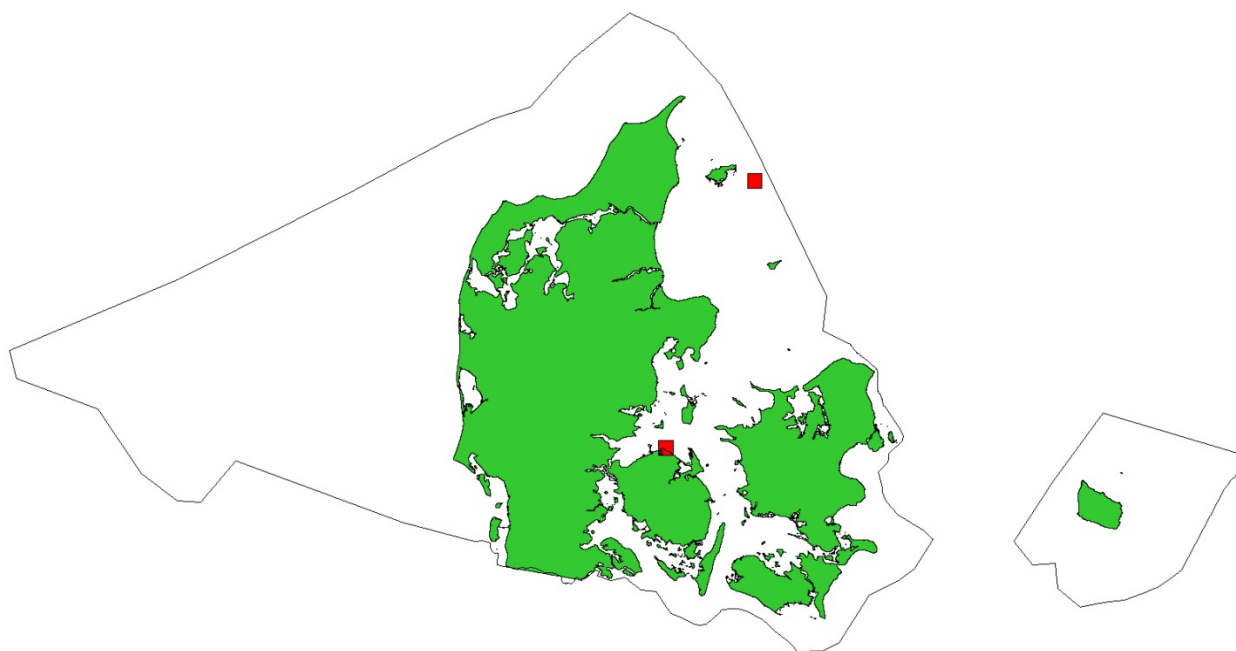
Generel udbredelse

Der er kun få oplysninger om udbredelsen i litteraturen. Da dværgkutlingen er så lille, at den kun sjældent fanges og ofte forveksles med ulkecutlingen, er man mange steder først meget sent blevet opmærksom på dens eksistens, og dens udbredelse kendes således ret pletvis. Den findes ved Irland, Den Engelske Kanal, Portugals atlantehavskyst, De Kanariske Øer, Shetlandsøerne, den franske middelhavskyst og Adriaterhavet (Miller 1986; Hope & Shucksmith 2010; Kullander & Delling 2012). Ved Skandinavien kendes den udover de to fund fra den danske del af Kattegat også fra Sverige, hvor et enkelt eksemplar på 13 mm blev fanget i Skagerrak ud for Tjærnø i 2003 (Kullander & Delling 2012).

Udbredelse i Danmark

Dværgkutlingen kendes kun fra to danske fangster, hvoraf begge eksemplarer findes i den videnskabelige samling på Zoologisk Museum. Den første blev fanget af skibet "Sallingsund" på 9 meter vand nord for Tørresø på Nordfyn den 25. juni 1912 – altså året før arten blev videnskabeligt beskrevet. Den anden fangst skete den 29. april 1926 under et togt med forskningsskibet "Dana" på 86 meter vand sydøst for Læsø. Ingen af fundene er beskrevet i litteratur fra perioden, og heller ikke Bruun & Pfaff (1950) nævner fiskene. Det skyldes, at de blev bestemt som ulkecutlinger – en fejl som først blev rettet sidst i 1970'erne eller først i 1980'erne.

At der ikke kendes flere fangster, skal dog ikke nødvendigvis tages som et sikkert tegn på, at arten ikke findes i vore farvande. Der fiskes nemlig kun meget lidt med redskaber, der tilbageholder fisk af den størrelse, og hvis de endelig landes, er sandsynligheden for en korrekt artsbestemmelse meget lille.

Figur 1. Udbredelse af dværgkutling i danske farvande.

Kortlægning

De danske eksemplarer er fanget ved tilfældigheder. Fisken fra 1912 blev fanget med en bundhenter, mens den fra 1926 blev fanget med et ringtrawl. Når fangsterne kendes, skyldes det kun, at de blev gemt i Zoologisk Museums videnskabelige samlinger. De blev nemlig begge fejlbestemt ved fangsten.

Der foregår ingen fiskeundersøgelser eller erhvervsfiskeri med redskaber, der er velegnede til at tilbageholde bundfisk af dværgkutlingens størrelse. Selv hvis dværgkutlinger var almindelige på lavt vand ville Fiskeatlassets snorkling næppe heller have været en god kortlægningsmetode, da mange ville blive overset. I praksis er det nemlig selv for eksperter meget svært at artsbestemme helt små kutlinger under vandet, da det kræver, at man kommer meget tæt på. Skal artens udbredelse undersøges nærmere, vil det kræve en målrettet indsats med meget finmaskede netredskaber, eventuelt i kombination med dykning.

Biologi

Levesteder og levevis

Artens biologi er næsten ukendt. Kullander & Delling (2012) angiver, at arten lever på bunden i områder med sandbund, grusbund eller skalgrus. De danske eksemplarer blev fanget på henholdsvis mudderbund (sydøst for Læsø) og sandbund med ral (nord for Tørresø).

Arten er udbredt på forholdsvis dybt vand. Normalt angives den at leve fra ca. 2-30 meters dybde (Pethon 1985; Muus & Nielsen 1998). Det eksemplar, der blev fanget sydøst for Læsø i 1926, blev som nævnt imidlertid fanget på 86 meter vand.

Fødevalg

Der findes ingen oplysninger om fødevalg i litteraturen (Miller 1986), men det antages, at den lever af små hvirvelløse dyr.

Reproduktion og livscyklus

Kun meget lidt vides om artens reproduktion. I Middelhavet bliver den kønsmoden ved en længde på 1 cm (Kullander & Delling 2012). Arten yngler formentlig sidst på foråret og om sommeren. Miller (1986) nævner, at yngel lige efter larvestadiet træffes i juni til september i den vestlige del af Den Engelske Kanal.

Det vides ikke med sikkerhed, hvor gamle dværgkutlinger kan blive. I Middelhavet, hvor de ikke er fundet større end 17,4 mm (Herler & Kovacic 2002), bliver de tilsyneladende ikke mere end 1 år gamle (Kullander & Delling 2012).

Vækst og økologi

Der findes ingen oplysninger om artens samspil med andre arter, og den er tilsyneladende så sjælden, at den ikke kan tænkes at have nogen nævneværdig betydning.

Forvaltning, trusler og status

Da dværgkutlingen kun meget sjældent fanges, findes der ingen sikker viden om dens status. Alligevel regnes den ikke som truet (kategorien Livskraftig – LC) i den internationale rødliste fra IUCN (Herler et al. 2014).

Menneskets udnyttelse

Dværgkutlingen er så lille og så sjælden, at den naturligvis ikke anvendes.

Referencer

Carl, H., Nielsen, J.G. & Møller, P.R. 2004. En revideret og kommenteret oversigt over danske fisk. Flora og Fauna 110(2): 29-39.

Eschmeyer, W.N. & Fong, J.D. 2019. Species of Fishes by family/subfamily. On-line version 2019. <http://research.calacademy.org/research/ichthyology/catalog/SpeciesByFamily.asp>

Herler, J. & Kovacic, M. 2002. *Lebetus guiletti* (Teleostei: Gobiidae) in the northern Adriatic Sea: First record and details in the species' morphology. *Annales Series Historia Naturalis* 12(2): 177-188.

Herler, J., Williams, J.T. & Kovacic, M. 2014. *Lebetus guiletti*. The IUCN Red List of Threatened Species 2014: e.T198664A45107755.

Hope, R. & Shucksmith, R. 2010. Most northerly record of Europe's smallest marine fish Guillet's goby *Lebetus guiletti* in the Shetland Islands, Scotland. *Marine Biodiversity Records* 3: 98.

Kullander, S.O. & Delling, B. 2012. Ryggsträngsdjur: Strålfeniga fiskar, Chordata: Actinopterygii. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. ArtDatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet.

Miller, P.J. 1971. The Species of *Lebetus* (Teleostei: Gobiidae). *Journal of the Marine Biological Association of the United Kingdom* 51(4): 771-776.

Miller, P.J. 1986. Gobiidae. Pp. 1019-1085 in: Whitehead, P.J.P, Bauchot, M.-L., Hureau, J.-C., Nielsen, J. & Tortonese, E. (eds.). *Fishes of the North-eastern Atlantic and the Mediterranean*, volume III. Unesco.

Muus, B.J. & Nielsen, J.G. 1998. *Havfisk og fiskeri*. Gads Forlag.